

БОНДАРЧУК Н. В.

к. ю. н., доцент кафедри правознавства Житомирського національного агроекологічного університету

**ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ ТА ВИДИ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ
ПРИРОДОРЕСУРСНОГО ЗАКОНОДАВСТВА**

Сучасний етап розвитку природоресурсного законодавства характеризується постійним зростанням ролі, значення, змістовного ускладнення нормативного обсягу регулювання відносин, пов'язаних з

використанням окремих природних ресурсів. Крім того, простежується негативна тенденція до збільшення кількості природоресурсних правопорушень. Тому питання природоресурсного законодавства та юридичної відповідальності за його порушення є надзвичайно проблемним та актуальним.

Питання юридичної відповідальності у сфері природоресурсного законодавства досліджували такі вчені: І. В. Андрейцев, Г. І. Балюк, А. І. Берлач, С. Л. Гоштинар, С. А. Диптан, В. В. Костицький, М. В. Краснова, П. Ф. Кулинич, Г. К. Лоїк, О. С. Мірошніченко, І. І. Нестеренко, В. В. Носик, А. М. Шульга та інші. Однак в період проведення реформ у сфері використання природних об'єктів та їх ресурсів і адаптації українського природоресурсного законодавства до європейського дане питання залишається актуальним та потребує подальшого дослідження.

За 2013 рік територіальними органами Держекоінспекції України на об'єктах державного нагляду (контролю) у частині додержання ними вимог природоохоронного законодавства проведено 91 тис. перевірок (з них планових – 58 тис. та позапланових – 33 тис.), що на 1,5 % більше від кількості перевірок, проведених за 2012 рік. За результатами виявлених порушень складено 86661 протоколів про адміністративні правопорушення, збільшення на 8 %. До адміністративної відповідальності притягнуто 76716 порушників природоохоронного законодавства на загальну суму 17,3 млн. гривень з яких до Державного бюджету України стягнуто 15,9 млн. гривень, тобто 92 %. Показники накладення та стягнення штрафних санкцій за 2013 рік у порівнянні з показниками 2012 року збільшились на 6 % та 9 % відповідно. Загальна сума розрахованих збитків заподіяних державі внаслідок порушення вимог природоохоронного законодавства становить 1 млрд 451 млн. гривень, за 2012 рік – 1 млрд 659 млн. гривень. З метою відшкодування збитків, відповідачам пред'явлено претензій та позовів на загальну суму 1 млрд 278 млн гривень [1].

Порушення норм природоресурсного законодавства, не виконання визначених ними приписів тягне за собою застосування заходів юридичної відповідальності. Юридична відповідальність є одним з основних елементів правового забезпечення раціонального використання природних ресурсів.

Характеризуючи види юридичної відповідальності традиційно визначають наступні: кримінальну, адміністративну, цивільно-правову та дисциплінарну. Сьогодні ведуться наукові дискусії з приводу того, чи можна вести мову про існування окремого виду відповідальності – «відповідальності за порушення природоресурсного законодавства», яка є складним соціальним та еколого-правовим інститутом і існує в двох формах: еколого-правовій (юридична відповідальність) і еколого-економічній (економічна відповідальність). По-суті, економічна відповідальність – це платежі за використання природних ресурсів, забруднення довкілля, які відповідний суб'єкт вносить в бюджет у безспірному порядку в наперед визначених розмірах. Юридична відповідальність за порушення природоресурсного законодавства передбачає застосування санкцій кримінального, адміністративного, цивільно-правового, дисциплінарного характеру і не має особливих механізмів і заходів впливу, які б виділяли її в особливий, самостійний вид. Певною мірою особливим є застосування спеціальних такс і методик при відшкодуванні шкоди, заподіяної природним ресурсам, що теж спонукає ряд вчених до визначення її специфіки і найменування «матеріальна відповідальність» [2]. Однак застосування такс є лише особливим механізмом цивільно-правової відповідальності і не може бути достатньою підставою виділення окремого виду – природоресурсної відповідальності. Основною підставою для виділення самостійного інституту та правового механізму – юридичної відповідальності за порушення природоресурсного законодавства є вчинене суб'єктом діяння, яке заподіює шкоду природним ресурсам – природоресурсне правопорушення. При цьому система природоресурсних правопорушень охоплює порушення щодо окремих природних об'єктів та їх ресурсів і відповідно регулюється нормами водного, земельного, надрового, фауністичного, флористичного та іншого законодавства галузевого характеру.

Відповідальність за порушення природоресурсного законодавства можна класифікувати на різні види. Зокрема, на позитиву - обов'язок виконувати норми взаємовідносин суспільства та природи з метою раціонального використання та збереження природних ресурсів; та ретроспективну - застосування відповідних санкцій до винних осіб за правопорушення, які спрямовані на примусове виконання юридичними і фізичними особами передбачених законом норм і правил.

Суть відповідальності за порушення природоресурсного законодавства проявляється в трьох функціях: стимулюючій, компенсаційній, превентивній, і полягає в збереженні сталого балансу економічних та екологічних інтересів у процесі господарської діяльності на базі попередження, скорочення та відновлення втрат у природному середовищі.

Юридична відповідальність у галузі використання природних ресурсів має на меті покарання винних, припинення і попередження порушень законодавства у галузі природокористування, а також поновлення порушених прав власників природних ресурсів і природокористувачів.

Таким чином, юридична відповідальність за порушення природоресурсного законодавства є комплексним міжгалузевим інститутом природоресурсного права і характеризується тим, що, по-перше, має особливу підставу – природоресурсне правопорушення, а, по-друге, передбачає застосування санкцій кримінально-правового, адміністративного, цивільно-правового, дисциплінарного характеру до осіб, що його вчинили.

Список використаних джерел:

1. Звіт про результати здійснення державного контролю (нагляду) за додержанням вимог законодавства у сфері охорони навколишнього природного середовища за 2013 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

http://dei.gov.ua/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=69&Itemid=320

2. Краснова М. В. Проблеми компенсації шкоди за екологічним законодавством України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук : спец. 12.00.06 «Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право» / М. В. Краснова. – Київ, 2010. – 34 с.